

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten LXII: OBJAVLJIVANJE MATERIJALA IZ KRIVIČNIH ISTRAGA I SUĐENJA

Novinarima ponekad dopiju u ruke materijali iz krivičnih istraga ili kasnijih sudskih postupaka. Takav materijal može da "procuri" iz policije ili sudske/tužilačke administracije i nekad se stvarno tiče pitanja od velikog javnog interesa – posebno kada se suđenje ili istraga tiču javne ličnosti visokog profila. Imaju li mediji pravo da objave takav materijal? Prema principima iz presuda Evropskog suda za ljudska prava i smjernicama Savjeta Evrope, odgovor na ovo pitanje dominantno zavisi od okolnosti svakog pojedinačnog slučaja. Iako je pravo novinara na slobodu izražavanja važno, i ojačano pravom javnosti da bude informisana o pitanjima od javnog interesa, interesi koji se moraju uravnotežiti, s druge strane, su pravo na privatnost svih osoba kojih se informacija tiče, kao i pravo na pravično suđenje i javni interes neometanog sprovođenja pravde.

Bilten sažeto predstavlja osnovne presude Evropskog suda za ljudska prava, smjernice Savjeta Evrope, i daje letimičan uporedni prikaz zakonskih rješenja u nekim državama Evrope na ovu temu.

Odluke Evropskog suda za ljudska prava

- ***Dupuis i drugi protiv Francuske***, predstavka br. 1914/02, 7. jun 2007: **osudom zbog objavljivanja materijala iz istrage o kojem je već izvještavano prekršeno je pravo na slobodu izražavanja**

Ovaj slučaj se ticao osude dvojice novinara zbog toga što su koristili materijal dobijen kroz sudsku istragu za svoju knjigu o nezakonitom prisluškivanju telefona novinara, advokata i drugih ličnosti visokog profila, koje je bilo naručeno iz kabineta francuskog predsjednika. Francuski sudovi su proglasili krivim dvojicu novinara za krivično djelo upotrebe informacija dobijenih kršenjem tajnosti istrage ili profesionalne tajne, našavši da je objavljivanje materijala moglo biti štetno po pravo na pravično suđenje zamjenika direktora kabineta predsjednika (koji je bio pod zvaničnom istragom zbog kampanje nezakonitog prisluškivanja telefona). Izrečena im je novčana kazna u iznosu od 750€ i određeno da plate naknadu štete u iznosu od 7500€.

Ponavljajući na prvom mestu značaj prava na slobodu izražavanja u demokratskom društvu, Evropski sud za ljudska prava je primjetio da se knjiga ticala rasprave od značajnog javnog interesa, i da je zamjenik direktora kabineta predsjednika bio javna

ličnost uključena u politiku na najvišem nivou. Javnost je imala opravdan interes da bude informisana o suđenju, a posebno o činjenicama kojima se bavila knjiga ili koje su u njoj otkrivene. Dok se s jedne strane Sud složio da je zaštita sudskog postupka bila opravdan cilj i da mu je bila potrebna zaštita i u odnosu na pravično suđenje osobama koje su u pitanju i zbog šireg interesa javnosti u pravilnom sprovođenju pravde, Sud je takođe primijetio da je u vrijeme kad je knjiga objavljena slučaj uveliko bio pokriven u medijima i da su lične prilike zamenika direktora već bile objavljene. Sud je preispitivao da li je još uvijek postojao interes u održavanju tajnosti informacija kada je veći dio njih već bio javno dostupan. Sud je takođe primijetio da je uključivanje materijala doprinijelo tačnosti i vjerodostojnosti priče, i da su na taj način pruženi dokazi o tačnosti i autentičnosti, i da je to bilo u skladu sa pravilima novinarske etike. Konstatujući na kraju da osuda novinara može imati negativan efekat na slobodu medija u zemlji uopšte, Sud je smatrao da je osudom novinara prekršeno pravo na slobodu izražavanja.

- ***Draksas protiv Litvanije***, predstavka br. 36662/04, presuda 31. jul 2012: propustom da se zaštiti sadržaj presretnutog telefonskog poziva je prekršeno pravo na privatni život

Ovaj slučaj se odnosio na nekoliko navodnih kršenja prava na privatnost litvanskog političara, uključujući „curenje“ u medijima transkripta telefonskog razgovora koji je snimljen kao dio sudske istrage, pod sumnjom u mogućnost umiješanosti u kriminalne aktivnosti. On se žalio Evropskom sudu za ljudska prava, nakon što je bezuspješno pred domaćim sudovima pokušao da dokaže da je na taj način prekršeno njegovo pravo na poštovanje privatnosti.

Sud je konstatovao da, uprkos zakonskim odredbama koje su osmišljene da štite pravo na privatnost, pravo gospodina Draksasa na privatnost u praksi nije poštovano. Iako je javnost imala pravo da bude obaviještena o pitanjima od javnog interesa, državne vlasti su bile dužne da osiguraju da materijal dobijen putem tajnih metoda bude zaštićen. Sud je takođe konstatovao i da izvor "curenja" informacija nikada nije identifikovan, što je smatrao otežavajućom okolnošću, i našao je da je pravo Draksasa na poštovanje privatnosti bilo povrijeđeno.

- ***Pinto Coelho protiv Portugala***, predstavka br. 28439/08, presuda od 28. juna 2011: propustom domaćih sudova da uzmu u obzir javni interes u izvještavanju medija o krivičnom postupku prekršeno je pravo na slobodu izražavanja

Slučaj se ticao portugalske novinarkе, koja je emitovala prilog o bivšem generalnom direktoru Odsjeka za krivične istrage, koji je neposredno prije toga bio smijenjen i optužen za kršenje tajnosti sudskog postupka. Mediji su nekoliko mjeseci izvještavali da je generalni direktor mogao biti odgovoran za „curenje“ informacija o slučaju koji se ticao računa privatnog univerziteta i privrednog društva. Novinarka je prikazala gledaocima kopiju optužnice i dokument državnog tužioca kojim je pokrenuta istraga. Suđeno joj je zbog objavljivanja „kopije dokumenta iz spisa predmeta u postupku prije donošenja prvostepene presude“ i dosuđena joj je novčana kazna od 400 €.

Evropski sud za ljudska prava je našao da je osudom prekršeno pravo na slobodu izražavanja. Sud je ponovio da su mediji imali zadatak da saopštavaju informacije i ideje o svim pitanjima od javnog interesa, iako su morali biti oprezni da se ne krše prava i interesi drugih. Sud je takođe primijetio da mediji prilikom izvještavanja o sudskim postupcima treba da se uzdrže od objavljivanja bilo čega što bi moglo uticati na šanse da osoba ima pravično suđenje ili što bi podrivalo poverenje javnosti u ulogu sudova. Međutim, u slučaju novinarkе Pinto Coelho, Sud je istakao da se prilog o kojem je riječ jasno bavio pitanjima od javnog interesa, jer je osoba o kojoj se radilo bila generalni direktor sudske policije. Portugalski sudovi nisu uzeli u obzir značaj prava na slobodu izražavanja, niti su razmatrali pitanje da li je objavljivanje dokumenata uticalo na istragu ili pravo optuženog na pravično suđenje.

- ***Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft protiv Austrije*** (br. 2), predstavka br. 62746/00, presuda od 14. novembra 2011: osudom zbog pominjanja imena osumnjičenog u ranoj fazi krivične istrage nije prekršeno pravo na slobodu izražavanja

Slučaj se odnosio na članak u časopisu o preliminarnoj krivičnoj istrazi o postupanju trojice policijskih službenika koji su pratili dvije osobe deportovane u Nigeriju, a koji su preminuli tokom leta pod nerazjašnjenim okolnostima. Incident je dobio veliku medijsku pažnju i pokrenuo rasprave o praksama deportacije. U članku su navedene kontradiktorne izjave i citiran je jedan od policajaca. Iako je identitet policajaca ostao anoniman u samom tekstu, puno ime jednog od njih je bilo objavljeno na upadljivom mjestu iznad naslova. Policajac je podnio tužbu zbog narušavanja privatnosti i časopisu je naređeno da mu plati naknadu štete u iznosu od 1.816 € (što iznosi oko 25.000 austrijskih šilinga).

Evropski sud za ljudska prava je smatrao da tom presudom nije prekršeno pravo časopisa na slobodu izražavanja i proglasio je predstavku neprihvatljivom kao „očigledno neosnovanu“. Sud je konstatovao da, iako se članak ticao pitanja od javnog interesa i iako je pokrenuo političku raspravu o zakonitosti praksi deportacije, nije bilo opravdanja za objavljivanje punog imena i prezimena policajca u ranoj fazi krivične istrage. Sud je primijetio da su austrijski sudovi nastojali da zaštite policijske službenike od toga da im „sude mediji“, i da su uzeli u obzir da časopis nije bio spriječen da izvještava o drugim aspektima slučaja, kao i da je dosuđeni iznos bio skroman.

- ***A.B. protiv Švajcarske***, predstavka br. 56925/08, 1. jul 2014: osudom zbog objavljivanja dokumenata iz sudske istrage je prekršeno pravo na slobodu izražavanja

Riječ je o novinaru koji je izvještavao o krivičnom postupku protiv osobe koja je pregazila i ubila troje pješaka i povrijedila još njih osam. Članak je sadržao biografiju okrivljenog, sažetak pitanja koja mu je postavila policija i sudija za istragu, odgovore okrivljenog i bio je ilustrovan brojnim fotografijama pisama koja su poslata sudiji za

istragu. Novinar je osuđen zbog objavljivanja tih dokumenata i kažnjen sa 2.667 €, pa se žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Evropski sud je našao da je osudom prekršeno pravo na slobodu izražavanja. Sud je podsjetio da javnost ima pravo na informisanje o krivičnom postupku. Sud je smatrao da su se domaći sudovi ograničili na konstataciju da je preranim objavljivanjem izjava i pisama okrivljenog sudiji narušeno pravo okrivljenog na pretpostavku nevinosti i pravično suđenje. Međutim, glavna ročišta u suđenju su održana tek nakon dvije godine, a za dokumenta o kojima se raspravljalo u članku je tada smatrano da su od sekundarnog značaja. Osim toga, sud je našao da je suđenje odvijalo pred profesionalnim sudijama, a ne porotom. U takvim okolnostima, Sud se nije složio da je objavljivanje materijala moglo uticati na suđenje okrivljenom. Sud je takođe konstatovao da je okrivljeni mogao da podnese tužbu zbog naružavanja privatnosti, ali da to nije učinio.

- ***Du Roy i Malaurie protiv Francuske***, predstavka br. 34000/96, presuda od 3. oktobra 2000: **zabranom izvještavanja o krivičnom postupku je prekršeno pravo na slobodu izražavanja**

Slučaj se ticao novinara i direktora dnevnog lista koji je izvještavao o postupcima koje je pokrenula kompanija koja je upravljala hostelima za radnike imigrante protiv jednog od njenih bivših direktora. Oni su osuđeni po francuskom zakonu kojim se zabranjuje svako izvještavanje o postupcima koje pokrene pojedinac.

Novinar i direktor su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava, koji je našao da im je prekršeno pravo na slobodu izražavanja. Iako je konstatovao da novinari koji izvještavaju o krivičnom postupku koji je u toku moraju poštovati prava strana o kojima je riječ, Sud je primijetio da je u ovom slučaju – koji se ticao postupka koji je bio pokrenut privatnom tužbom – došlo do potpune zabrane izvještavanja. Sud je konstatovao da su prema francuskim zakonima postojali mnogi drugi mehanizmi kojima se štite prava osoba uključenih u krivični postupak, i našao da je potpuna zabrana izvještavanja kršenje prava na slobodu izražavanja.

- ***Craxi (br. 2) protiv Italije***, predstavka broj 25337/94, presuda od 17. jula 2003. godine: **propustom da se zabrani „curenje“ u medijima telefonskih razgovora presretnutih u okviru sudske istrage je prekršeno pravo na poštovanje privatnog života**

Ovaj slučaj se ticao bivšeg premijera Italije koji je bio optužen za korupciju, mito, neprijavlivanje mita i ilegalnog finansiranja političkih partija. Premijer se nije pojavio na suđenju, pa je osuđen u odsustvu na kaznu zatvora. Državni tužilac je naredio presretanje telefonskih razgovora gospodina *Craxi* između Italije i njegove kuće. Specijalno odjeljenje italijanske policije je presrelo pozive između 20. jula i 3. oktobra 1995, a transkripti nekoliko razgovora su pročitani u sudu. Mediji su naknadno objavili ove transkripte zajedno sa onima koji nisu bili pročitani na sudu. Gospodin *Craxi* se

žalio Evropskom sudu za ljudska prava jer je smatrao da je na ovaj način prekršeno njegovo pravo na poštovanje privatnosti.

Evropski sud za ljudska prava je primijetio da su neki od razgovora koji su objavljeni u štampi bili strogo privatne prirode, te da su imali malo ili nimalo veze sa krivičnim prijavama protiv njega. Sud je smatrao da nije bilo hitne društvene potrebe za objavljivanjem tih razgovora. Sud je našao da razgovori nisu bili formalno dostupni medijima, već da je do objavljivanja najvjerovatnije došlo zbog „lošeg funkcionisanja registra ili tako što su mediji dobili informacije od jedne od strana u postupku ili od njihovih advokata“. Na koji god način da su mediji dobili informaciju, Italija nije uspjela da zaštiti pravo na privatnost gospodina *Craxi*. Sud je smatrao da „javne ličnosti imaju pravo na privatnost po istom osnovu kao svaka druga osoba“. Posebno, javni interes za dobijanje informacija obuhvata samo činjenice u vezi krivičnih prijava protiv optuženog. To moraju imati na umu novinari koji izvještavaju o krivičnim postupcima koji su u toku, i mediji treba da se uzdrže od objavljivanja informacija koje bi mogle ugroziti, namjerno ili ne, pravo na poštovanje privatnog života i prepiske optuženih osoba.

- ***Société de Conception de Presse et d'Édition protiv Francuske*** (predstavka br. 4683/11), 25. februar 2016: odluka kojom je zahtijevana anonimizacija fotografije zarobljenog, mučenog i umrlog mladića nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Časopisu je naloženo da povuče iz prodaje jedno od svojih izdanja, i plati odštetu porodici mladića čija je fotografija objavljena na naslovnoj strani. Mladić je bio žrtva kidnapovanja i mučenja i na kraju je umro, a na fotografiji je bio prikazan u okovima i sa vidljivim znacima zlostavljanja. U žalbenom postupku je nalog suda da se časopis povuče iz prodaje zamijenjen nalogom kojim se zahtijevalo da se sporna fotografija zatajmi.

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da ovaj nalog nije prekršio pravo na slobodu izražavanja. Istakao je da je tekst u cjelini, koji se odnosio na sudski postupak protiv otmičara, doprinio raspravi od opšteg interesa. Međutim, fotografija nije bila namijenjena za javno prikazivanje. Objavljena je bez dozvole rodbine mladića i uz veliko nepoštovanje njihovog bola. Odlučujući da se fotografija samo zatajmi i ne ograničavajući bilo koji dio teksta izvještaja ili druge prateće fotografije, Apelacioni sud u Parizu je obezbijedio poštovanje objavljivanja u cjelini, pa je procijenjeno da je malo vjerovatno da bi takva mjera negativno uticala na slobodu izražavanja.

- ***Bédat protiv Švajcarske*** (predstavka br. 56925/08), 29. mart 2016: novčana kazna za novinara zbog objavljivanja dokumentacije iz tajne krivične istrage nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Novinar je objavio članak o sudskom postupku protiv vozača koji je svojim automobilom uletio u grupu pješaka, pri čemu su tri osobe poginule, a osam povrijeđeno, prije nego što se bacio sa mosta u Lozani. U članku su opisani događaji, a zatim dat i kratak pregled pitanja koja su vozaču postavili policajci i istražni sudija, i njegovih odgovora. Navodi se da je vozač bio optužen za ubistvo, sugerišući i da nije pokazao kajanje. Članak je sadržao citate iz spisa predmeta, koje je u tržišnom centru izgubila jedna od stranaka koja je tužila vozača. Protiv novinara je pokrenut krivični postupak zbog objavljivanja dokumenata iz sudskog postupka čija je istraga bila tajna, i on je osuđen i kažnjen sa 4.000 švajcarskih franaka (CHF).

Veliko vijeće Evropskog suda za ljudska prava konstatovalo je da osuda nije prekršila pravo na slobodu izražavanja, navodeći da je istraga još uvijek bila u toku kada je članak objavljen. To znači da je postojala opasnost od uticaja na vođenje postupka, što opravdava zabranu otkrivanja povjerljivih informacija. Sud je posebno ukazao na senzacionalističku prirodu izvještaja. Sud je takođe uzeo u obzir i da je država bila u obavezi da djeluje u cilju zaštite prava na privatnost optuženog, kao i da izrečena kazna nije bila nesrazmjerna.

- ***Pinto Coelho protiv Portugala*** (br. 2) (predstavka br. 48718/11), 22. mart 2016: **osuda novinarkе zbog objavljivanja sudskih snimaka bez odobrenja prekršila je pravo na slobodu izražavanja**

Ovdje se radilo o novinarki koja je novčano kažnjena zbog emitovanja audio zapisa sa sudskog saslušanja u vijestima. Snimci su dobijeni bez dozvole sudije. U vijestima se izvještavalo o krivičnoj osudi osamnaestogodišnjaka za krađu i izražena je zabrinutost da pravda nije ostvarena. Novinarka je razgovarala sa nekoliko advokata i u svoj izvještaj uključila fotografije iz sudnice, kao i djelove audio zapisa sa titlovima i ispitivanje svjedoka tužilaca i odbrane, u kojima su digitalno izmijenjeni njihovi glasovi i glasovi trojice sudija. Sudije su uložile žalbu, a novinarki je izrečena kazna od 1.500 eura zbog nepoštovanja sudskog naloga.

Evropski sud za ljudska prava je konstatovao da je osuda prekršila pravo novinarkе na slobodu izražavanja. Sud je smatrao da se izvještaj ticao pitanja od javnog interesa i naglasio značaj prava javnosti da prima informacije o sudskim postupcima i aktivnostima policije putem medija. Sud je takođe naglasio da je pitanje da li je snimak zakonito pribavljen bio samo jedan faktor, ali ne i odlučujući u procjeni da li je novinarka ispunila svoje profesionalne dužnosti i odgovornosti. U svakom slučaju, Sud je uzeo u obzir da su glasovi sudija i svjedoka bili izmijenjeni da bi se spriječilo njihovo prepoznavanje. Sud se nije složio da je emitovanje moglo da ima negativan uticaj na sprovođenje pravde, niti da je povrijedilo pravo na privatnost onih koji su bili uključeni u suđenje. Konačno, Sud je zaključio da, iako je kazna bila relativno niska, "samo postojanje osude je važnije od blage kazne" i ima obeshrabrujući efekat na pravo na slobodu izražavanja.

- ***Rusu protiv Rumunije*** (predstavka br. 25721/04), 8. mart 2016: **osuda novinara koji nije opovrgao netačne navode o osumnjičenom nije prekršila pravo na slobodu izražavanja**

Novinar je objavio članak o krivičnoj istrazi povodom provalе, u kome je imenovao glavnog osumnjičenog i naveo da je u bjekstvu. Otac osumnjičenog je odmah pisao novinama, objašnjavajući da je nemoguće da je njegov sin počinio provalu jer je u to vrijeme bio u Italiji. List je objavio ovo pismo. Nakon toga, osumnjičeni je podnio krivičnu prijavu za klevetu, žaleći se da, iako je pismo njegovog oca bilo objavljeno, članak nije bio demantovan kao što je on to tražio. U konačnoj presudi iz januara 2004. sudovi su najzad oslobodili novinara osude za klevetu, zaključivši da su informacije koje je objavio bile obezbijedene od strane lokalne uprave policije. Međutim, smatrali su da je tvrdnje iz članka trebalo opovrgnuti čim je postalo jasno da je informacija bila pogrešna, pa su naredili novinaru da plati oko 270 eura odštete.

Evropski sud za ljudska prava je konstatovao da ova presuda nije prekršila pravo na slobodu izražavanja. Sud je zaključio da, iako se članak ticao pitanja od javnog interesa, nakon njegovog objavljivanja policija jeste obustavila potragu za osumnjičenim, tj. oslobodila ga je

svake sumnje. Samo objavljivanje očevog pisma nije bilo isto što i demant novinskog izvještaja. Sud je istakao "važnost prava osobe koja se osjeća oštećeno novinskim člankom na ispravku, sa odgovarajućom obavezom novinara ili novina" i zaključio da neobjavljivanjem demanta "[novinar] nije postupio u skladu sa principima novinarske etike, koji od njega zahtijevaju da jasno i eksplicitno ispravi bilo koju objavljenu informaciju za koju se ispostavilo da je pogrešna ili klevetnička". Sud je uzeo u obzir i relativno nizak iznos dosuđene odštete.

U okviru presude postoji i oštro izdvojeno mišljenje dvojice sudija, uključujući i predsjednika vijeća - sudije Sajo.

- ***Société de Conception de Presse et d'Édition protiv Francuske*** (predstavka br. 4683/11), 25. februar 2016: odluka kojom je zahtijevana anonimizacija fotografije zarobljenog, mučenog i umrlog mladića nije prekršila pravo na slobodu izražavanja

Časopisu je naloženo da povuče iz prodaje jedno od svojih izdanja, i plati odštetu porodici mladića čija je fotografija objavljena na naslovnoj strani. Mladić je bio žrtva kidnapovanja i mučenja i na kraju je umro, a na fotografiji je bio prikazan u okovima i sa vidljivim znacima zlostavljanja. U žalbenom postupku je nalog suda da se časopis povuče iz prodaje zamijenjen nalogom kojim se zahtijevalo da se sporna fotografija zatamni.

Evropski sud za ljudska prava je zaključio da ovaj nalog nije prekršio pravo na slobodu izražavanja. Istakao je da je tekst u cjelini, koji se odnosio na sudski postupak protiv otmičara, doprinio raspravi od opšteg interesa. Međutim, fotografija nije bila namijenjena za javno prikazivanje. Objavljena je bez dozvole rodbine mladića i uz veliko nepoštovanje njihovog bola. Odlučujući da se fotografija samo zatamni i ne ograničavajući bilo koji dio teksta izvještaja ili druge prateće fotografije, Apelacioni sud u Parizu je obezbijedio poštovanje objavljivanja u cjelini, pa je procijenjeno da je malo vjerovatno da bi takva mjera negativno uticala na slobodu izražavanja.

Smjernice Savjeta Evrope

Preporuka Savjeta Evrope Rec (2003)13 „o medijskoj distribuciji informacija u vezi sa krivičnim postupcima“, navodi (citirani su samo relevantni odlomci):

- „mediji imaju pravo da obavještavaju javnost zahvaljujući pravu javnosti da dobija informacije, uključujući informacije o pitanjima od opšteg interesa, na osnovu člana 10. Konvencije, i imaju profesionalnu obavezu da to čine;
- ... prava na pretpostavku nevinosti, pravično sudjenje i poštovanje privatnog i porodičnog života po članovima 6. i 8. Konvencije postavljaju suštinske zahtjeve koji se moraju poštovati u svakom demokratskom društvu;
- Ističući značaj medijskog izvještavanja u informisanju javnosti o krivičnim postupcima, čineći preventivnu funkciju krivičnog prava vidljivom i pružanjem javnosti uvida u funkcionisanje pravosudnog krivičnog sistema.“

Načelo 1 – Informisanje javnosti putem medija

Javnost treba da bude obaviještena putem medija o aktivnostima sudskih vlasti i policijskih službi. U skladu sa tim, novinari treba da slobodno izvještavaju i da iznose komentare o funkcionisanju sudskog i krivično-pravnog sistema, pri čemu primjena dolje navedenih principa predstavlja jedina predviđena ograničenja.

Načelo 2 – Pretpostavka nevinosti

Poštovanje principa pretpostavke nevinosti je sastavni dio prava na pravedan proces. Prema tome, mišljenja i informacije vezane za krivične postupke koji su u toku mogu se iznositi ili pronositi u medijima samo ako se njima ne povrijeđuje pravo osumnjičenog ili optuženog da se smatra nevinim do donošenja presude o krivici.

Načelo 3 – Istinitost informacije

Sudske vlasti i policijske službe treba da pružaju medijima samo potvrđene informacije i one informacije koje se zasnivaju na razumnim pretpostavkama. Ako se radi o drugom navedenom slučaju, to treba jasno naglasiti sredstvima informisanja.

Načelo 4 – Pristup informaciji

Kada novinari dobiju informaciju na zakonit način u okviru krivičnih postupaka koji su u toku, od strane sudskih vlasti ili policijskih službi, te vlasti i službe moraju staviti na raspolaganje takvu informaciju bez razlike svim novinarima koji ulažu ili su uložili isti zahtjev.

Načelo 5 – Sredstva za pružanje informacija medijima

Kad sudske vlasti i policijske službe same odluče da informišu medije u okviru krivičnih postupaka koji su u toku, one te informacije moraju pružiti bez diskriminacije i, kad god je to moguće, to treba da rade ovlašćeni službenici putem saopštenja za javnost ili konferencija za štampu ili sličnih dozvoljenih sredstava.

Načelo 6 – Redovno informisanje tokom krivičnih postupaka

U okviru krivičnih postupaka od javnog interesa ili ostalih krivičnih postupaka koji privlače pažnju javnosti, sudske vlasti i policijske službe bi trebale da obavještavaju medije o svojim najvažnijim aktivnostima, pod uslovom da to ne narušava tajnost istrage niti policijsku istragu i da ne usporava postupak niti ometa postizanje rezultata. U slučaju dugotrajnih krivičnih postupaka, ovo informisanje treba da bude redovno.

Načelo 7 – Zabrana iskorištavanja informacije

Sudske vlasti i policijske službe ne treba da koriste informacije koje se odnose na krivične postupke u toku u cilju sticanja profita ili u bilo kojem drugom cilju osim doprinošenja primjeni zakona.

Načelo 8 – Zaštita privatnosti u kontekstu krivičnih postupaka koji su u toku

Pri pružanju informacija o osumnjičenim, optuženim ili osuđenim licima, kao i o ostalim učesnicima u krivičnom postupku, mora se poštovati njihovo pravo na zaštitu privatnosti u skladu sa Članom 8. Konvencije. Posebna zaštita mora biti pružena maloljetnim i drugim ranjivim licima, kao i žrtvama, svjedocima i porodicama osumnjičenih, optuženih i osuđenih lica. U svakom slučaju, treba obratiti posebnu pažnju na štetne posljedice koje odavanje informacija koje omogućavaju njihovu identifikaciju može imati po lica navedena u ovom Načelu.

Načelo 9 – Pravo na ispravku ili pravo na odgovor

Ne gubeći druge mogućnosti žalbe, svaka osoba koja je bila predmet netačnog medijskog izvještavanja ili klevete u okviru krivičnih postupaka, mora imati pravo na ispravku ili odgovor, u zavisnosti od okolnosti, od strane datog medija. Pravo na ispravku se može takodje iskoristiti i za saopštenja za javnost sudskih vlasti ili policijskih službi koja sadrže netačne informacije.

Načelo 10 – Zaštita od pristrasnog uticaja

U okviru krivičnih postupaka, a posebno onih koje uključuju, ne-profesionalne porotnike i sudije, sudske vlasti i policijske službe treba da se uzdržavaju od javnog iznošenja informacija koje nose rizik značajnog prejudiciranja na pravičnost postupka.

Načelo 11 – Negativni publicitet prije procesa

Kad optuženo lice može da pokaže da je iznošenje informacija izazvalo ili će vrlo vjerovatno izazvati kršenje njegovog / njenog prava na pravedan proces, on/a mora imati mogućnost za efikasnu sudsku žalbu.

Načelo 16 – Zaštita svjedoka

Identitet svjedoka se ne smije otkrivati, osim ako se svjedok nije prethodno složio/la, ako identifikacija svjedoka nije od javnog interesa ili ako svjedočenje već nije obavljeno pred javnošću. Identitet svjedoka se nikad ne smije otkriti ako ih dovodi u životnu opasnost ili predstavlja prijetnju njihovoj sigurnosti. Programi zaštite svjedoka se moraju strogo poštovati, posebno u okviru krivičnih postupaka koje se vode protiv organizovanog kriminala ili povodom zločina počinjenih u okviru porodice.

Uporedni pregled prava

Praksa varira širom Evrope. U nastavku slijedi kratak pregled zakonske situacije u nekoliko zemalja Evrope.

Belgija

Izveštavanje o krivičnim istragama koje su u toku je strogo ograničeno, ali član 28 belgijskog Krivičnog zakonika propisuje da se informacije mogu pružiti kada je to u javnom interesu. Međutim, svi izvještaji moraju poštovati pravo na pretpostavku nevinosti i pravo na privatnost žrtvi, svjedoka ili bilo kojih drugih uključenih strana. Smjernice Ministarstva pravde predviđaju modele po kojima se informacije mogu pružati, uključujući zvanične „brifinge“ kao i neformalne informacije o pružanju osnovnih informacija da bi se novinarima omogućilo da pravilno razumiju postupak.

Francuska

Novinari koji objave materijal koji je „procurio“ iz policije ili koji im je dostavio neko iz Odsjeka za sudske istrage mogu da odgovaraju kao „saučesnici“ državnih službenika koji su dostavili tu informaciju – „curenje“ informacija je krivično djelo. Evropski sud za ljudska prava je našao u slučaju *Dupuis*, čiji je sažetak dat gore, da se time u nekim okolnostima može prekršiti pravo na slobodu izražavanja.

Njemačka

Izveštavanje o krivičnoj istrazi je dozvoljeno kada je to u javnom interesu, ali mediji moraju poštovati pravo na pretpostavku nevinosti. Krivičnim zakonikom je zabranjeno bukvalno citiranje optužnica ili drugih dokumenata prije nego što se održi javno ročište. Imena svjedoka, žrtvi ili drugih osoba povezanih sa postupkom se mogu pominjati samo u vezi sa teškim krivičnim djelima ili u drugim slučajevima koji su od javnog interesa (vidi Odjeljak 353 njemačkog Krivičnog zakonika).

Poljska

Objavljivanje materijala iz sudske ili policijske istrage prije objavljivanja na suđenju je krivično djelo. Novinari mogu da izvještavaju o krivičnim istragama koje su u toku na druge načine, uključujući kroz sopstveno istraživanje – ali ne smiju da objave niti citiraju službene zabilješke. Svi takvi izvještaji, ili izvještaji o suđenjima koja su u toku, moraju poštovati prava uključenih strana, uključujući pravo na pretpostavku nevinosti.

Crna Gora

Zakonik o krivičnom postupku propisuje mogućnost donošenja naredbe o tajnosti istrage, čije kršenje predstavlja krivično djelo (čl. 284). Krivični zakonik propisuje krivično djelo Povreda tajnosti postupka (čl. 391), prema kome se kažnjava osoba koja neovlašćeno otkrije ono što je saznala u sudskom, prekršajnom, upravnom ili drugom zakonom propisanom postupku, a što se po zakonu ne može objaviti ili je odlukom suda ili drugog nadležnog organa proglašeno kao tajna. Poslanica Snežana Jonica (SNP) je nedavno predložila dopunu Zakona o specijalnom državnom tužilaštvu prema kojoj bi se ovim krivičnim djelom smatralo i objavljivanje svih podataka iz izviđajnog, odnosno istražnog postupka za djela iz nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva bez dozvole Glavnog specijalnog tužioca, odnosno objavljivanje podataka iz istraga koje vodi Specijalno tužilaštvo kada izdaju naredbu o tajnosti, a istražni sudija ne dozvoli

objavljivanje. HRA će blagovremeno pokušati da doprinese raspravi o ovom predlogu, koji još uvijek nije na dnevnom redu nadležnog skupštinskog odbora.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Legal Defence Initiative u saradnji sa HRA

Bilteni se objavljuju u okviru projekta koji finansira Ambasada Australije u Beogradu kroz *Direct Aid Program*.
